

Romantikas vietā – smags darbs un finansiāli ieguldījumi

Foto no Mārtiņa Ulpes albuma

Lidija Kirillova

Vai esat ievērojuši, kā dainās, latviešu tautas dziesmās, literatūrā tiek runāts par mežiem? Tik skaisti un romantiski nosaukumi doti. Sils, mētrājs, lāns, damaksnis un vēris, izrādās, pieder pie sausieņu tipa mežiem. Grīnis un slapjā gārša ir slapjainu tipa meži, bet dumbrājs un liekņa nāk no purvainu tipa. Vēl ir āreņu un kūdreņu meža tipi. Katram kaut kas savs un neatkārtojams.

Tā kā vairāk nekā sešdesmit procenti Latvijas mežu ir privāti, tie ir daudzi tūkstoši īpašnieku ar visai atšķirīgām īpašumu platībām – no pāris līdz tūkstošiem hektāru, ar tikpat dažādām izvēlēm – mežu saglabāt, izcirst vai pārdot. Un vēl tie ir cilvēki ar dažādu izpratni par sava īpašuma vērtību tagad, nākotnē, kā arī atšķirīgu zināšanu līmeni.

Kā tas ir – saimniekot savā privātajā mežā, pārdomās daļās Latvijas Lauku konsultāciju centra Meža konsultāciju pakalpojumu centra mežsaimniecības konsultants Preiļu nodaļā un privātā meža īpašnieks Mārtiņš Ulpe.

Konsultācijas nepieciešamas daudziem

Pastāv viedoklis, ka mežs ir Latvijas zaļais zelts, ka esam tik bagāti kā reti kurš. Ko par to domā Mārtiņš? «Tiesa, Latvijā meži ir bagātība, mežu ir daudz, tikai viens jautājums – kam šie meži pieder? Ne tikai vietējiem bāleļiņiem, bet lielos apjomos arī somiem, zviedriem, dāņiem. Deviņdesmitajos gados ārzemnieki intensīvi izpirka privātos mežus, iepludināja Latvijā milzīgu naudu. Tagad viņi platības pārdod atpakaļ un nav skaidrs, vai valsts spēs atpirtk.» Mārtiņu satrauc situācija, kāda novērota daudzviet mūsu reģionā, kur ievērojamas lauksaimniecības zemes teritorijas iegādājušies lielsaimnieki, mežus – ārzemnieki, bet viensētas un mazās sādžas, palikušas tukšas, pamazām iet postā.

Savā profesionālajā ikdienā Mārtiņš sniedz konsultācijas privāto mežu īpašniekiem. Lielākajai daļai no viņiem nepieciešami padomi, kā sagatavot dokumentus, lai varētu veikt ciršanu, kā veikt stigošanu. Cilvēks, kas to nekad nav darījis, nemaz īsti nezina, ar ko sākt. Citam nepieciešama konsultācija meža atjaunošanā vai kopšanā, vēl kāds grib zināt, kā iesniegt projektu Eiropas Savienības fondu līdzekļu saņemšanai. Mārtiņš pārliecinājies, ka privāto mežu īpašnieku zināšanu un informētības līmenis tomēr ir ļoti dažāds. Tie, kuri saimnieko lielās platībās un ilgstoši, visu zina paši, mazajiem tikmēr jāpalīdz.

Mežs nav kartupeļu lauks

Mārtiņš Ulpe pēc dabas, šķiet, ir meža cilvēks un brīvajā laikā labprāt darbojas savā privātajā mežā. Uz jautājumu, kāda tad ir pareiza saimniekošanas prakse, lai sils, vēris vai dumbrājs atbilstu savam nosaukumam un pēc gadu desmitiem atalgotu savu kopēju, viņš saka: «Nav nemaz vienkārši. Tas nav, kā iestādīt zemē kartupeli un rudenī novākt ražu, bet nākamajā gadā tur būs burkāni izauguši. Kad mežs vienā piegājienā nocirsts, sākas liels, liels tukšuma periods. Privātajiem nav tā, kā «Latvijas valsts mežu» milzīgajās platībās, kur cērt, atjauno, kopj, un tā uz riņķi. Kur bija izcirtums pirms trīsdesmit gadiem, tagad jauns un skaists mežs. Privātie nevar tik cikliski strādāt, viņiem rodas pārrāvums, jo platības nav lielas. Nav jēgas cirst katru gadu pa pus hektāram. Līdz cērtamam mežam var gaidīt ilgus gadu desmitus. Piemēram, apsei, kas skaitās ātraudzīgs koks, tas ir četrdesmit viens gads, bet bērzam krietni ilgāk jāaug, lai varētu cirst. Stādot bērziņus tagad, patiesībā tu domā ne par bērniem, bet mazbērniem un mazmazbērniem.»

Privāts mežs ir dārgs prieks

Mārtiņš savu darba pienākumu dēļ ļoti pārzina apkārtnes privātos mežus un stāsta, ka tajos pārsvarā aug standarta koku sugas. Tikai nedaudzī īpašnieki iegulda lielas pūles, kopj, stāda un audzē ko konkrētu. Lielākajai daļai meži veidojas dabiskā ceļā, kas tur aug, tas arī aug.

«Jautājums ir par to, vai tajā, kas saudzis un ko meža zvēri paspējuši nograuzt, nākotnē būs kāds piensums. Piemēram, jaunās apsītes praktiski visas tiek nograuztas, vēlāk tās ies bojā, bet vietā paliks tukšums. Izaudzēt vērtīgu mežu nav viegli, bet to var izdarīt, jo lielu palīdzību iespējams saņemt no Eiropas Savienības fondiem. Ir gan atšķirība no lauksaimniekiem – viņi atbalstu saņem katru gadu, bet meža audzētāji par Eiropas naudu var, teiksim, izkopt jaunaudzi, kas ir vienreizējs pasākums un ko var atkārtot pēc gadiem pieciem. Īpaši izdevīgi tiem, kuriem mežs veidojies dabiskā ceļā.

Lai tiktu pie jauna meža, jāsāk ar jūsu rīcībā esošu zemes platību – kādu lauksaimniecībā neizmantojamu gabalu vai izcirtumu. Tad ir jāsāk rēķināt, cik stādu būs nepieciešams. Labāk, protams, ja stādiņi kokaudzētavās pieteikti jau iepriekšējā gadā. Jāsaprot, ko darīt ar augsni – pirms tam sagatavot vai ne. Mitrās vietās nav jēgas kokus stādīt ūdenī, jāveido grāvīši vai kupicas, kam nepieciešama speciāla tehnika. Jābūt pārliecinātam, cik daudz vēlies investēt. Augsnes sagatavošana vien var izmaksāt ap pieciem simtiem eiro par hektāru. Stādi arī nav lēti. Piemēram, eglei būs nepieciešami vidēji 1700 stādiņi vienam hektāram, citos variantos pat līdz 3000. Nākamajā gadā jāskatās, kā stādiņi izaugušies, varbūt nepieciešama papildināšana.»

Nepārtrauktas rūpes

Tikai no malas skatoties, var likties – mežs iestādīts, nu var atvilkt elpu. Patiesībā viss tikai sākas. Viss ir saprotami, skaidro Mārtiņš. Ja kociņus iestādīs un aizmirsīs, rudenī tie būs tā izauguši zālē, ka pat redzēt nevarēs. Pats savā mežā to ir pieredzējis: «Ja ar kopšanas darbiem mazliet nokavē, var sanākt tā, ka kociņus pat neatrodi. Šur tur redzami, bet, tikko sāc trimmerēt, zālē viss pazūd. No gatera atvedu atgriezumus, pie katra kociņa pa dēlītim iespraudu, tad jau varēja redzēt un mierīgi plaut. Priedei svarīgāki ir pirmie trīs gadi, kamēr izzītas uz augšu, lai tiek pārāka par citiem, tas ir, apmēram metra garumā.

Patiesībā sanāk tā, ka viss tagad ieguldītais darbs un līdzekļi kā tāds hobijs, lai pēc gadu desmitiem bērni un mazbērni no tā gūtu peļņu. No otras puses skatoties, šodienas mežus arī kāds sen atpakaļ ir stādījis un kopis. Tāds paaudžu cikls sanāk. Ir manāma atšķirība starp valsts un privātajiem mežiem. Valsts mežu platības ir stādītas un koptas, tāpēc tur pārsvarā aug skujkoki, ir iespējams pilns cikls.»

Lielāko postu rada meža zvēri

Ja lauksaimnieki putnu migrācijas periodos sūdzas par milzīgiem zosu bariem, kas noēd sējumus, mežiniekiem lielākās raizes rada zvēri. Par šo problēmu Mārtiņš Ulpe saka tā: «Uzskatu, pirms ķerties klāt, galvā jābūt pilnīgi skaidram tālākam plānam. Kaut vai par to, kā cīnīties ar meža zvēriem – visiem pārnadžiem un bebriem. Patiesībā zvēri mežkopjiem rada riktīgas problēmas. Ja vēl nesen uzskatīja, ka jaunos bērziņus pārnadži neaiz-

Foto no Mārtiņa Ulpes albuma

Pēc vairākiem gadu desmitiem Mārtiņa Ulpes stādītās eglītes būs krietni paaugušās

tiek, tad tagad ir skaidrs, ka noēd pilnīgi visu. Nesen braucu uz Ludzu un pamanīju staltbriežu baru, ap četrdesmit dzīvniekus. Ja tāds pulks iet pāri jaunaudzei, nekas pāri nepaliek. Pērn pie Jēkabpils «Latvijas valsts mežu» platībās redzēju priežu jaunaudzi – visas galotnītes noēstas, pat miza no-celta. Stāv balti kociņi.

Tikko iestādi priedītes, domā, kā galotnes nosargāt. Kad kociņi paaugas cilvēka augumā, sargā, lai mizu nenograuz. Protams, ir dažādi aizsarglīdzekļi, bet tad jāizmanto viss komplekss, lai nosargātu gan galotnes, gan maigo mizu. Īpašniekam jādomā, kādu ķīmiju pirkt, cik daudz tas izmaksās, vai pašam būs laiks jaunaudzes apstrādāt. Ja nē, jāalgo palīgi. Pie tam ar vienu reizi nepietiks, aizsardzības pasākumi jāveic katru gadu. Kā rudens klāt, tā uz mežu – visu smērējam, visu miglojam. Atelpot var vienīgi tad, kad priedītes izaugušas tik lielas, ka stumbru klāj tā sauktā krokodila miza. To gan vairs negrauz.

Arī ar bebriem cīnīties ir tikpat sarežģīti. Var mēģināt nojaukt aizsprostus, bet nākamajā dienā šie uzbūvējuši no jauna. Mednieki daudz arī nevar līdzēt, te liegums medīt, te vēl kas. Ar savām, manuprāt, pārspīlētajām prasībām liekas problēmas bieži rada arī dabas draugi un putnu draugi. Reizēm šķiet, ka prasībās nav pilnīgi nekādas loģikas.»

Vienlīdz vērtīgi ir visi koki

Ne viens vien īpašnieks, pirms stādīt mežu, aizdomājas, kādas koku sugas izvēlēties – priedes, egles, apses vai varbūt bērzus. Mārtiņš uzskata, ka visi koki var būt līdzvērtīgi, ja vien izauguši kvalitatīvi: «Cenas ziņā atšķirības nebūs lielas, bet, teiksim, bērzs ir ļoti pieprasīts kā finiera izejmateriāls. Naudas ziņā izmaiņas ir atkarīgas arī no ģeopolitiskajiem apstākļiem, to varēja just Krievijas kara Ukrainā sākumā. Jāsaprot, ka skujkoku balķi griežami, kad koks ir 16 līdz 17 centimetru diametrā, bet bērzam priekš finiera ražoša-

nas jābūt daudz resnākam. Un tie ir daudzi gadu desmiti.

Ja mežs ir pareizi un kompakti iestādīts, labi kopts, ja tas ir nobriedis, tad arī rezultāts priecēs. Protams, Latgalē mēs nesastapsim tādas mastu priedes, kādas redzam Tērvetes pusē, bet jāņem vērā, ka tās tur augušas ap pusotru simtu gadu. Taču arī Latgalē ir ļoti skaisti un vērtīgi meži.

Mārtiņš pazīst īpašniekus, kuri savās platībās stāda arī ko neparastāku. Kāds kungs izvēlēties audzēt ozolus. Pats meklējis un vācis zīles, pats audzējis un rūpējies par stādiņiem. Ozoliem pa vidu aug lapegles. Ja izdosies nosargāt no meža zvēru postījumiem, veidosies kas interesants, lai gan šādi meži vairāk ir kā ainaviska vērtība, bet pašam stādītājam sirdsprieks. Ja nogabals dokumentos skaitās kā mežs, kur ozols minēta kā pirmā suga, materiāla ieguvuma nebūs ne mazbērniem, ne mazmazbērniem, jo ozolus cirst nedrīkst. Finālā būs parks, secina Mārtiņš.

«Manā privātajā mežā aug skujkoki, pārsvarā egles. No priedes esmu pārliecinājies un citiem iesaku – nekad nestādiat skujkokus lielo lauku tuvumā, kur lauksaimnieki audzē ziemas rapsi. Kur iesēts rapsis, tur ziemā uzturas pārnadži. Vispirms saēdas rapsi un tad meklē uzskot ko garšīgu un vitamīniem bagātu – eglīšu galotnes. Mana jaunaudze riktīgi dabūja ciest, tukšajās vietās sastādījām bērziņus. Nesen braucu garām, skatos, pieci lielie ragaiņi iekšā. Būs jāiet lūkot, ko sastrādājuši.»

Klausoties Mārtiņa Ulpes stāstītajā par paša gūto pieredzi meža stādīšanās un kopšanā, par zināšanām, kādu trūkst lielajam vairumam privāto mežu kopēju, iespaids par romantiski skaisto procesu – izaudzēt mežu – izplēn. Tā vietā nāk nojausma, ka ne katram tāds grūts darbs būs pa spēkam. Taču, ja reiz esi izlēmis ķerties pie tā zaļā zelta nogabala, tad gatavojies uz pamatīgiem ieguldījumiem un negaidi drīzu peļņu. ▣

«Projektu finansē Mediju atbalsta fonds no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem». «Romantikas vietā – smags darbs un finansiāli ieguldījumi» saturu atbild SIA «Vietējā».

MAF
Mediju atbalsta fonds